

ПРЕБРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЖИЛИЩНИЯ ФОНД 2011

Изследване на бюджета на времето на населението в периода 2009 - 2010 г. (Основни резултати)

В периода октомври 2009 – октомври 2010 г. Националният статистически институт проведе петото поред целогодишно изследване на бюджета на времето на населението.

Изследването е част от програмата за Преброяване на населението и жилищния фонд в България през 2011 година. Методологията и инструментариумът са напълно съобразени с препоръките и изискванията на Статистическата служба на Европейския съюз (Евростат) и международните организации, които се занимават с изследвания на бюджета на времето, което е предпоставка за получаване на сравними резултати с другите европейски страни.

Обект на изследване са лицата над 10-годишна възраст. В извадката са включени 3 132 домакинства и са анкетирани 5 503 лица.

Анкетираните лица попълват дневник за използване на времето за един работен и за един почивен ден, въпросник за домакинството и индивидуален въпросник, а работещите лица - и седмичен график за отработеното време. В дневника за използване на времето денонощието е разделено на времеви интервали по 10 минути. Записаните в свободен текст дейности се класифицират по хармонизирана за страните -членки на ЕС класификация.

Основните групи дейности са: лични грижи, заетост, обучение, домакинска работа, доброволна работа и помощ, свободно време, пътуване и други неклассифицирани.

Бюджет на времето на населението по основни дейности в периода октомври 2009 - октомври 2010 година

Основна дейност	Средно на участващо лице - часове			Относителен дял на участващите в дейността - %		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
ЛИЧНИ ГРИЖИ	12:20	12:30	12:10	100,0	100,0	100,0
ЗАЕТОСТ	07:14	07:18	07:08	32,9	38,5	28,0
ОБУЧЕНИЕ	05:33	05:32	05:34	6,0	6,2	5,9
ДОМАКИНСКА РАБОТА	03:54	02:49	04:40	87,6	78,9	95,0
ДОБРОВОЛНА РАБОТА И ПОМОЩ	02:13	02:12	02:14	5,1	5,0	5,3
СВОБОДНО ВРЕМЕ	04:30	04:58	04:05	98,2	98,4	97,9
ПЪТУВАНЕ	01:13	01:15	01:11	79,0	84,1	74,6
НЕКЛАСИФИЦИРАНИ	00:38	00:37	00:39	4,3	4,6	4,1

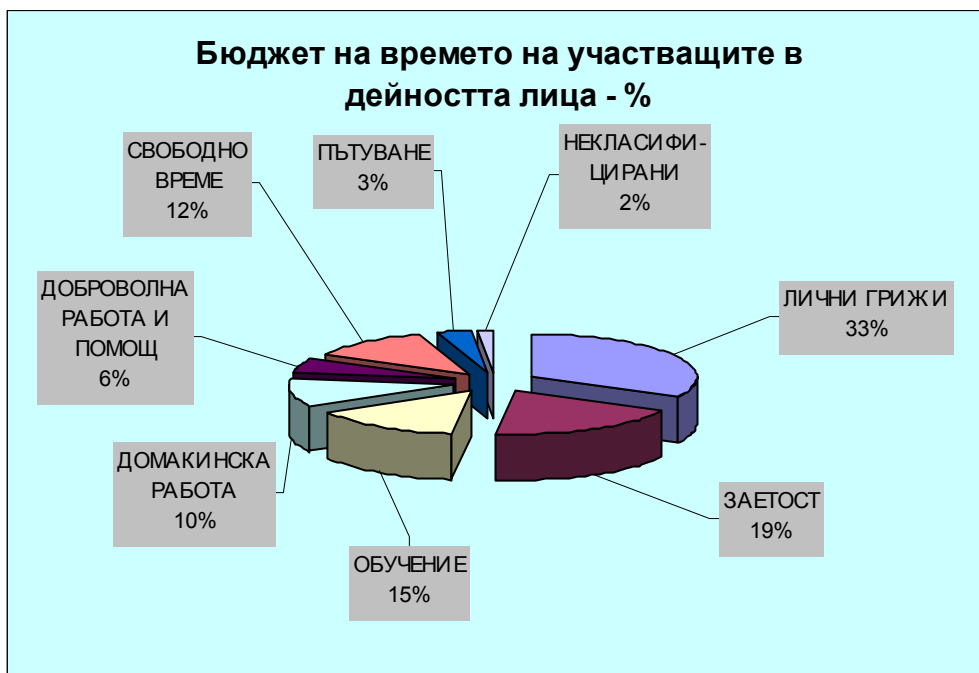

За представяне на данните от изследването се използват следните показатели:

- средно време на едно участващо в дейността лице (в часове и минути) - средното време изразходвано от лицата, действително извършвали дадена дейност в рамките на едно денонощие;
- относителен дял на участващите в дейността лица (в проценти) - дял на лицата, които в деня на анкетирането им са участвали в дадена дейност.

В презентацията са разгледани резултатите за участващите в дейностите лица.

Най-голяма част от денонощието се отделя за лични грижи (33%), следвани от заетост (19%), обучение (15%), свободно време (12%), домакинска работа (10%), различни по вид пътувания, доброволна работа.

Заетост

Включва се времето както за формална, така и за неформална заетост. Не се включват почивките и прекъсванията на работа, а само действително отработеното време. Като неформална заетост се класифицират дейности по производство на селскостопанска продукция не само за собствена консумация, но и за продажба на продукти на пазара; временна или случайна заетост; дейности по поддържане на домакинството, извършвани за други лица срещу заплащане; работа в помощ на членове на семейството или домакинството, които развиват собствен бизнес; просия, събиране и продажба на вторични суровини и др.

- Средно на ден едно лице, което работи (формална или неформална заетост), отделя 7 часа и 19 минути за трудова заетост (7 часа и 25 минути за мъжете и 7 часа и 13 минути за жените).

- Най-продължително - 7 часа и 39 минути на ден - работят лицата във възрастовата група 20 - 49 години, а най-кратко - лицата на възраст над 65 години - 4 часа и 36 минути.
- В периода 2001-2002 г. едно лице е работило средно по 7 часа и 51 минути дневно или е налице е намаляване на времето за трудова заетост с 32 минути.
- В периода 2001-2002 г. средната продължителност на работния ден в Белгия е 7 часа и 17 минути, в Естония – 7 часа и 58 минути, във Франция – 7 часа и 26 минути, в Германия – 7 часа и 5 минути, в Латвия – 8 часа и 8 минути, в Словения – 7 часа и 25 минути, в Швеция – 7 часа и 27 минути.

Неформална заетост

С дейности, които се класифицират като неформална заетост са били ангажирани 7% от безработните, 0.9% от учащите и 4.2% от пенсионерите.

- безработните лица, извършвали такива дейности, са отделили близо 3 часа от времето си за неформална заетост;
- учащите се - 4 часа и 45 минути;
- пенсионерите - 3 часа и 49 минути;
- в периода 2001-2002 г. неформалната заетост е имала по-голяма продължителност - 5 часа и 34 минути

Обучение

Включва се времето за учебни часове и лекции, за домашни занимания и за обучение в курсове (вкл. шофьорски), школи и други, несвързани с формалното обучение в учебни заведения.

- лицата, които посещават училище или университет, отделят 5 часа и 17 минути за занимания в клас и 2 часа и 12 минути за учене в къщи;
- най - много време за обучение отделят лицата на възраст до 19 години - 5 часа и 59 минути дневно; следвани от 20 - 24 годишните - 4 часа и 59 минути;
- 2 часа и 26 минути дневно отделят за обучение в свободното си време младежите до 19 години, а лицата на възраст от 20 до 24 години - 3 часа и 4 минути.

Лични грижи

Хората отделят за лични грижи средно по 12 часа и 20 минути на ден. Това време се разпределя както следва:

- време за сън - 9 часа и 14 минути (38.5 на сто от денонощието);
- време за хранене - 2 часа и 8 минути (8.9 на сто от денонощието);

- време за миене, обличане, грижи за здравето и др. - 58 минути (4.0 на сто от денонощието).

Продължителността на времето, отделяно за лични грижи, се повлиява най-значимо от възрастта, физическото и здравословното състояние, продължителността и характера на трудовата и социалната активност.

- ✓ най-продължително спят лицата над 65-годишна възраст - 10 часа и 14 минути на ден и младежите до 19-годишна възраст - 9 часа и 33 минути.
- ✓ най-малко спят лицата на възраст 20 - 49 години - 8 часа и 35 минути.
- ✓ жителите на селата спят малко повече - 9 часа и 20 минути, отколкото живеещите в градовете - 9 часа и 11 минути.

В сравнение с изследването от 2001-2002 г. измененията в продължителността на времето, което хората отделят за лични грижи, са незначителни, тъй като последните не се повлияват от външни фактори, приблизително еднакви са и се определят главно от потребностите за възстановяване на организма.

Домакинска работа

Значителна част от времето си хората посвещават на домакински труд. Това включва приготвяне на храна, почистване на жилището, пране, гладене, пазаруване и услуги, физически грижи за децата и време за учене, четене и игра с децата, грижи за домашните любимци и отделно от него време за разхождане на куче, време за отглеждане на селскостопански животни и растения и други.

95% от жените и 78.9% от мъжете са отделили време за домакинска работа.

- Домакинският труд отнема по 3 часа и 25 минути на ден за всички анкетирани лица.
- В сравнение с периода 2001-2002 г. се наблюдава намаление на продължителността на домакинския труд с 28 минути.
- В периода 2001-2002 г. домакинският труд в България продължава 3 часа и 53 минути или повече отколкото в редица Европейски страни: Белгия – 3 часа и 20 минути, Франция – 3 часа и 31 минути, Германия – 3 часа и 20 минути, Латвия – 2 часа и 58 минути, Литва – 3 часа и 25 минути, Словения – 3 часа и 49 минути, Швеция – 3 часа и 6 минути.

Жените се занимават с домакинството почти два пъти повече време от мъжете: 4 часа и 27 минути на ден, мъжете - 2 часа и 14 минути.

Съществени различия има в извършваните домакински дейности и продължителността на времето при мъжете и жените. Сред лицата, които са извършвали домакински дейности:

- 85.1% от жените и 33.7% от мъжете са приготвяли храна. Жените са отделили по 1 час и 45 минути, мъжете - 54 минути.

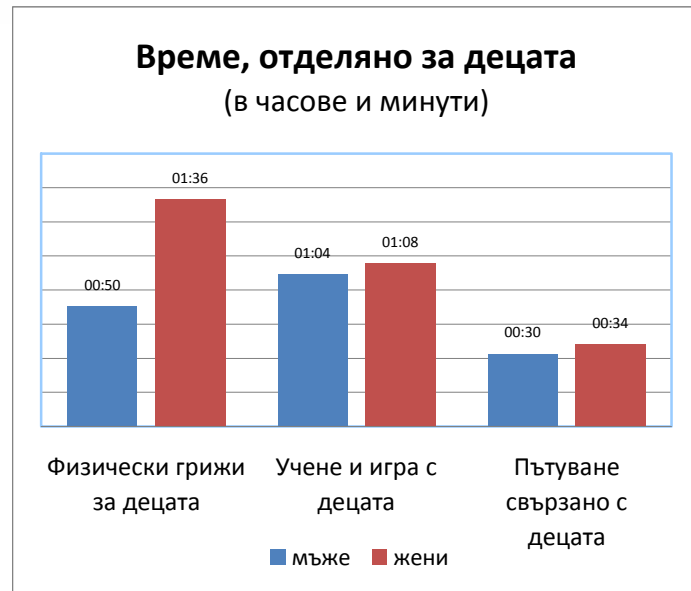
- Средно на ден 79.8% от жените са отделяли по 50 минути за измиване на чинии, а 23.3% от мъжете са се ангажирали с тази дейност по 32 минути.
- С почистване на жилището са се занимавали 22.8% от мъжете и 58.3% от жените, като отделеното време е почти еднакво - по 50 минути.
- С пране са се занимавали 17.6% от жените и 2.5% от мъжете; с гладене 6% от жените и 0.2% от мъжете.
- Мъжете отделят време основно за дейности, свързани с поддържане на домакинството - осигуряване на отопление и вода (събиране и цепене на дърва, палене на печка, местно парно, бойлер) - 59 минути, отглеждане на селскостопански растения - 2 часа и 27 минути, отглеждане на селскостопански животни - 1 час и 34 минути, пазаруване - по 37 минути.

Във времето за домакинска работа се включва **и времето за грижи за децата**. Домакинствата, които имат деца, отделят за тях средно по 2 часа и половина на ден.

Това време се разпределя, както следва:

- За учене, четене и игри с децата се отделя 1 час и 7 минути дневно, почти по равно от мъжете и от жените.
- Физическите грижи за децата (къпане, преобличане, хранене) отнемат средно по 1 час и 25 минути, като жените са тези, които посвещават повече време на такива грижи - 1 час и 36 минути на ден, срещу 51 минути за мъжете.
- В периода 2001-2002 г. за учене, четене и игри с децата се е отделяло същото време, а физическите грижи са отнемали по-малко време - 1 час и 16 минути.

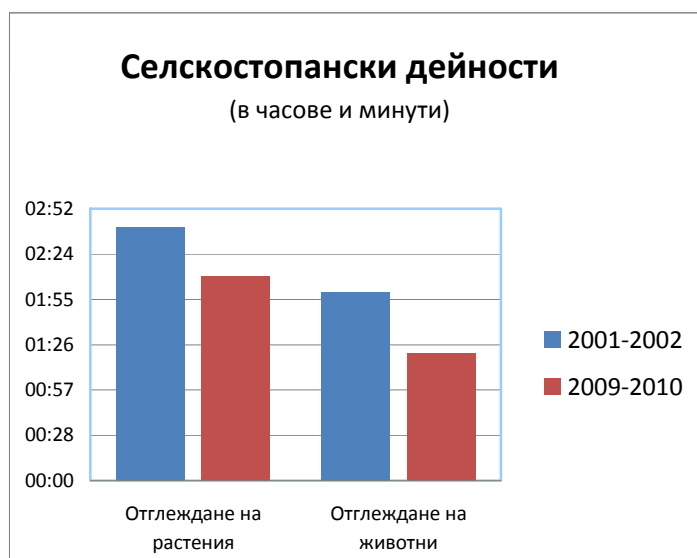

Има дейности, които не са сред масово практикуваните, но отнемат значителна част от времето на лицата, които се занимават с тях. Такива са заниманията с:

- различни занаятчийски дейности, за които 6% от лицата отделят по 1 час и 46 минути дневно;
- грижи за домашните любимци в къщи - (5% от анкетираните) - по 25 минути;
- разхождане на куче (2% от анкетираните) - по 56 минути на ден.

Друг елемент на домакинската работа е **отглеждането на селскостопански растения и животни**. Включват се дейностите за отглеждането на селскостопански растения и животни за собствена консумация, а не с пазарна цел.

- едно лице, **което се занимава** с отглеждане на селскостопански **растения**, отделя за тази дейност по 2 часа и 10 минути на ден (2 часа и 27 минути за мъжете и 1 час и 55 минути за жените);
- за отглеждане на селскостопански **животни** се отделят по 1 час и 21 минути дневно (1 час и 34 минути за мъжете и 1 час и 3 минути за жените);
- в сравнение с периода 2001-2002 г. се наблюдава намаление на времето, отделяно за отглеждане на растения, с 31 минути и на селскостопански животни - с 39 минути.

Независимо от наблюдаваното намаление все още делът на времето, което се отделя в България за отглеждане на селскостопански растения и животни, е 2 до 3 пъти по-висок от средния за повечето европейски страни. В периода 2001-2002 г. за отглеждане на селскостопански растения в България са се отделяли по 2 часа и 41 минути, в Естония - 2 часа и 10 минути, в Латвия - 2 часа и 27 минути, в Словения - 2 часа и 7 минути, докато в по-развитите страни това време е: във Финландия - 1 час и 9 минути, във Франция - 1 час и 40 минути, в Германия - 1 час и 25 минути, в Швеция - 1 час и 4 минути.

За отглеждане на селскостопански животни в България са се отделяли по 2 часа дневно, в Естония - 1 час и 40 минути, в Латвия - 1 час и 38 минути, в Словения - 1 час и 50 минути, докато във Франция това време е 57 минути, в Германия - 1 час и 5 минути, в Швеция - 56 минути.

Свободно време

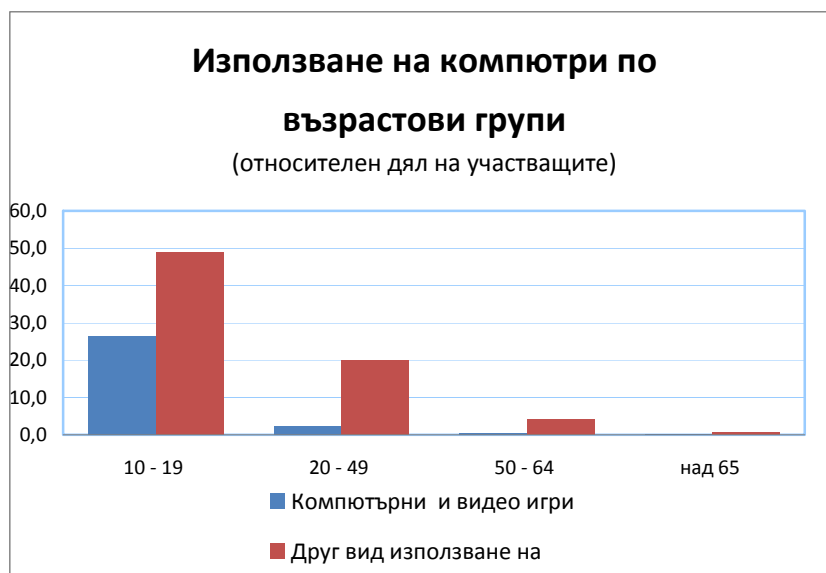
Почти всеки (98 % от анкетираните) отделя време за дейности като гледане на телевизия, четене на книги, разходки, туризъм, спорт, игри, занимания с компютри и други.

- свободното време *средно на едно анкетирано лице* възлиза на 4 часа и 25 минути;
- Най-много свободно време имат лицата на възраст 10 - 19 години (близо 6 часа) и на 65 и повече години (5 часа и 15 минути), а най-малко - лицата във възрастите 20 - 49 години (3 часа и 45 минути);
- През свободното си време българите основно гледат телевизия - 2 часа и 43 минути на ден; разговарят със семейството или с приятели, роднини, познати - 36 минути на ден; разхождат се - 12 минути дневно;

В сравнение с периода 2001-2002 г. значително е нараснало времето, което се отделя за занимания с компютри (търсене на информация, четене и сърфиране в мрежата, чатене, писане на електронни писма) - 12.2% от лицата са отделили дневно 1 час и 37 минути. Ако към това време се добави и времето, през което лицата играят компютърни и видеоигри - 1 час и 39 минути на ден за едно участващо в дейността лице, се вижда, че заниманията с компютри трайно са навлезли в ежедневието и заемат второ място по продължителност в рамките на свободното време след телевизията.

- Най-много време на компютрите посвещават най-младите (до 19 годишна възраст) - 26.5% от тях се занимават по 1 час и 44 минути с компютърни игри и 49% - с друг вид използване на компютри по 1 час и 57 минути.
- 20% от лицата на възраст 20 - 49 години отделят средно по 1 час и половина за друг вид използване на компютри и 2.3% от тях - по 1 час и 31 минути се занимават с компютърни игри.
- По-малко време за компютърни занимания отделят анкетираните лица на възраст 50 - 64 години - по около 1 час и 14 минути за двата вида дейност, като дялът на участващите също е нисък - 0.5% за игри и 4.2% за друг вид използване на компютри.
- 0.7% от лицата над 65-годишна възраст също отделят от свободното си време за занимания с компютри - 1 час за игри и 1 час и 18 минути за друг вид използване на компютри.

21% от мъжете и 15 % от жените се занимават със спорт и дейности на открито през свободното си време.

- Лицата, които спортуват, отделят за това по 2 часа дневно.

- По 1 час и 33 минути се отделят за ходене и туризъм и също толкова за забавления и културни дейности (кино, театър, концерт).
- По 1 час и половина се отделя за различни видове хобита и игри (свирене на музикални инструменти, писане на поезия, проза, колекционерство, игра на карти, шах, домино, залагане на комар и др.).
- За четене на книги се отделят по 1 час и 20 минути дневно, а за четене на периодика и специализирана литература - 50 минути. 4% от анкетираните са чели книги и 15.3% - периодика и друга литература в деня на анкетирането.

Пътуване

Във времето за пътуване се включват всички пътувания. 79% от анкетираните лица са пътували в деня на анкетирането им, а средното време, отделено за едно пътуване, е 1 час и 13 минути.

- За отиване и връщане до/от работа лицата отделят по 1 час и 5 минути дневно, а учащите - по 1 час и 7 минути.
- Следващи по продължителност са пътуванията, свързани с грижи за домакинството - 56 минути дневно, и със свободното време - 53 минути.
- За пътувания с цел пазаруване и услуги се отделят по 36 минути.
- За пътувания, свързани с грижи за децата - по 33 минути.

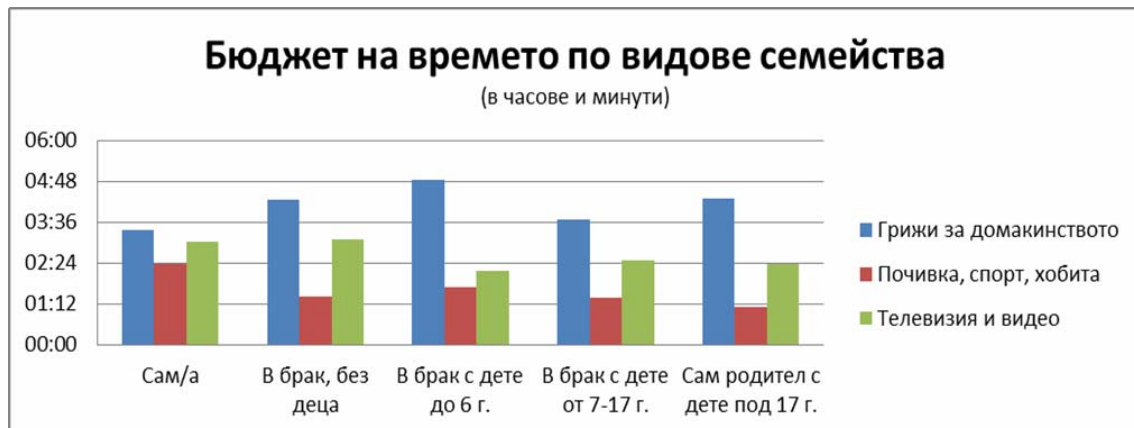
Бюджет на времето и семейна ангажираност

Разпределението на времето се повлиява значително от начина на живот на отделния човек, от това дали живее сам или в семейство, дали има или няма деца и от тяхната възраст.

- Най-продължително - по 7 часа и 31 минути работят лицата, чието най-малко дете е на възраст от 7 до 17 години, а най-малко - самотни родители, чието най-малко дете е на възраст под 17 години - 6 часа и 47 минути дневно.
- Най-много време за грижи за домакинството се отделят от лицата, живеещи в брак или съжителство и чието най-малко дете е на възраст до 6 години - по 4 часа и 49 минути на ден, следвани от самотни родители, чието най-малко дете е на възраст под 17 години - 4 часа и 17 минути, а най-малко - от лицата, които живеят сами или в домакинството на родителите си - 3 часа и 21 минути.
- Най-много време за сън отделят лицата, които живеят сами или в домакинството на родителите си - по 9 часа и половина на ден, а най-малко - лицата, живеещи в брак или съжителство, чието най-малко дете е на възраст от 7 до 17 години - по 8 часа и 24 минути на ден.
- Свободното време е с най-малка продължителност за лицата с деца - 3 и половина часа дневно, а с най-голяма - за лицата, които живеят сами или в домакинството на родителите си - над 5 часа.

- Най-много телевизия гледат лицата, които живеят сами или в домакинството на родителите си и тези, които живеят в брак или съжителство, но са без деца - над 3 часа дневно, а най-малко семействата с деца под 6 години - малко повече от 2 часа.

Бюджет на времето по месеци и по дни от седмицата

В зависимост от извършваната дейност се наблюдават някои различия в начина, по които хората използват времето си през различните месеци от годината. Така например макар и относително постоянно, времето, отделено за сън, хранене и хигиена варира в рамките на годината. Най-продължително хората спят през месец май - 9 часа и 24 минути, а най-малко - през месец ноември - 9 часа и 3 минути. Телевизия се гледа най-продължително през ноември, януари и февруари - над 3 часа дневно, а най-малко през август и септември - около 2 часа и 40 минути.

В делничните дни българите спят половин час по-малко отколкото в събота и неделя, както и отделят почти половин час по-малко за хранене и хигиенни грижи. В почивните дни свободното време е с около 40 минути повече.

Най-продължително е времето за заетост през юни, юли и август - над 7 часа и половина, а най-малко през февруари - 6 часа и 38 минути.

В допълнение към разгледаните основни дейности има и такива, които са извършвани от малък брой анкетирани лица, но заемат значителна част от времето на лицата, които се занимават с тях. Такива са:

- неформалната помощ за друго домакинство (пазаруване, готвене, чистене, помощ при къпане и обличане, на малки деца или възрастни, които живеят в отделно домакинство) - 2 часа и 14 минути на ден;
- организационна работа (за групи или организации, като член на комитет, доброволни бригади, групи по местоживееене) - 1 час и 33 минути;
- гостуване и празненства - 1 час и 24 минути;

- дейности, свързани с участие (в сбирки на социални, политически, екологични и др. организации, гласуване) - 1 час и 15 минути.

***

1. В сравнение с 2001-2002 г. се увеличава делът на времето, което анкетираните лица отделят за трудова заетост в рамките на денонощието от 7.2 на 9.9% на сто, но намалява продължителността на времето, което заетите отделят за основна или допълнителна работа от 7 часа и 51 минути на 7 часа и 19 минути.

2. Независимо от намаляването на продължителността на домакинския труд делът му в рамките на денонощието и в сравнение с другите европейски страни остава все още висок.

3. Намалява продължителността на времето, отделяно за селскостопански дейности, като елемент от домакинската работа. Времето за отглеждане на растения намалява от 2 часа и 41 минути на 2 часа и 10 минути, а на животни от 2 часа на 1 час и 21 минути.

4. Наблюдава се увеличение на свободното време на населението и настъпват промени в начина на оползотворяването му. Увеличава се чувствително времето посветено на използване на компютри, от общо 1 час и 32 минути през 2001-2002 г. на 3 часа и 16 минути през 2009-2010 година.

Данните от изследването на бюджета на времето могат да бъдат използвани за:

- характеризиране на националните особености в използването на времето и сравнения с други страни;
- допълване на анализите за икономическото развитие с оценка на дела на продукцията, създавана в домакинствата;
- различия в бюджета на времето по пол и разработване на политики за преодоляване на неравенството;
- разработване на програми за оптимизиране на дейността на транспортните и комунални услуги, изграждане на детски заведения, спортно-развлекателни заведения и др.;
- разработване на политики, подпомагащи включването на подрастващите и младежите в социалния живот.

Данни от изследването са публикувани на Интернет страницата на НСИ в рубриката Преброяване 2011: <http://www.nsi.bg/census2011/pagebg2.php?P2=159>